

Praktyczne zastosowanie „budzącej się szkoły” w tworzeniu efektywnej przestrzeni edukacyjnej

ANNA ŁOBODA

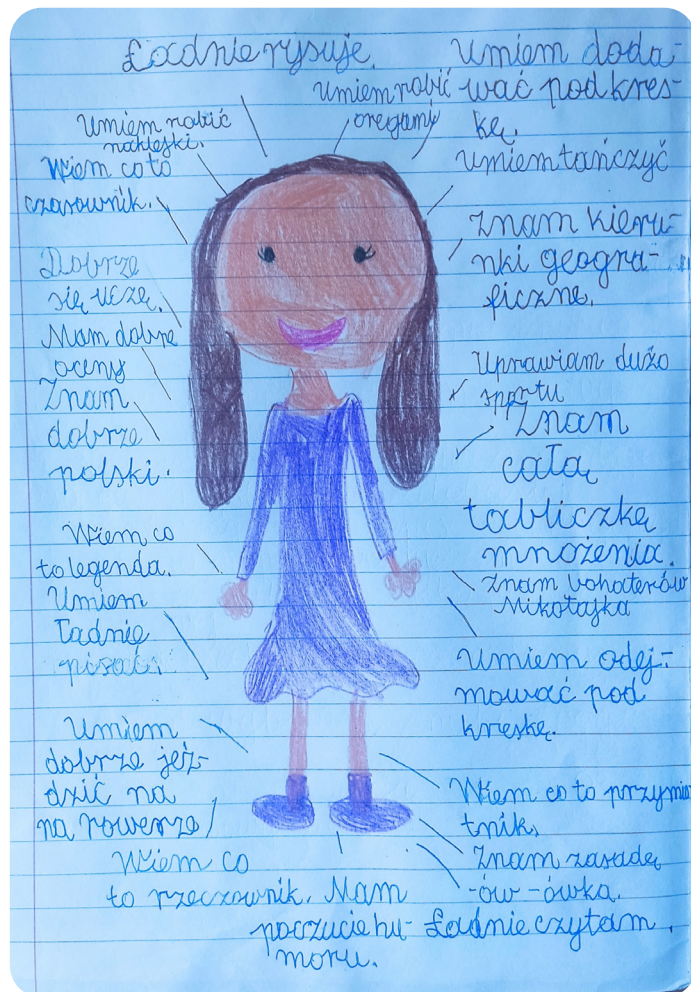
Wraz z dynamicznymi zmianami społecznymi i technologicznymi stajemy w obliczu nowych wyzwań w sferze edukacji. Tradycyjny model szkolny zaczyna ewoluować, otwierając drogę dla nowych, innowacyjnych podejść w nauczaniu i uczeniu się. Jednym z przejawów tej ewolucji jest koncepcja „budzącej się szkoły”, która zdobywa coraz większą popularność, szczególnie w szkołach podstawowych. W ramach „budzącej się szkoły” istotne jest, aby nie narzucać jednolitych rozwiązań dla wszystkich placówek edukacyjnych. Zamiast tego każda szkoła ma swobodę w wyznaczaniu swoich własnych celów oraz decydowaniu o kierunkach zmian, jakie chce wprowadzić. Podstawowym założeniem jest przekonanie, że to szkoła najlepiej wie, jakie zmiany będą najlepsze dla jej uczniów. Idea „budzącej się szkoły” opiera się na przekonaniu, że szkoła powinna być miejscem, które inspirowa, angażuje i rozwija każde dziecko w sposób indywidualny. Istotnym elementem tego podejścia jest odejście od tradycyjnych struktur szkolnych, takich jak dzwonki i sztywne ramy czasowe, na rzecz elastyczności i personalizacji procesu nauczania, różnorodności, kreatywności i samodzielności ucznia.

WPROWADZANIE ZMIAN W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Nie wszystkie zmiany trzeba wprowadzać jednocześnie – lepiej zacząć od jednej. Jest to szczególnie ważne dla uczniów, którzy zaczynają swoją przygodę ze szkołą. Stopniowe wprowadzanie zmian pomaga dzieciom lepiej adaptować się do nowych metod nauczania i środowiska szkolnego, minimalizując stres i obawy. Dzięki temu zachowują swoją naturalną ciekawość i chęć do nauki, budując pozytywne skojarzenia z edukacją. Tradycyjne metody nauczania często koncentrują się na jednolitym podejściu do wszystkich uczniów, pomijając indywidualne potrzeby i talenty. Przekonałam się do nowych metod, widząc, jak elastyczne podejście i kultura doceniania pozytywnie wpływają na rozwój uczniów. Nowe podejście, które uwzględnia indywidualne talenty i tempo nauki każdego dziecka, tworzy bardziej angażujące i wspierające środowisko. Uczniowie odkrywają swoje mocne strony, co zwiększa ich motywację i pewność siebie.

Widziałam, jak uczniowie, którzy początkowo mieli trudności, zaczynają rozkwitać, gdy ich praca jest doceniana, a błędy traktowane są jako naturalny element procesu uczenia się. Ważne jest, aby proponować zadania, które uczą praktycznych rozwiązań i rozwijają umiejętności krytycznego myślenia poprzez stosowanie metod aktywizujących i innowacyjnych. Istotne jest również świadome spojrzenie na to, że nie wszystkie metody, formy pracy czy pomysły, jakimi się inspirujemy, będą skuteczne w naszej praktyce. Należy podkreślić znaczenie uznania autonomii nauczycieli i uczniów oraz swobody działania pedagogów. Dzięki temu, w razie niepowodzenia, mamy możliwość dostosowania naszych działań lub wycofania się i poszukiwania alternatywnych rozwiązań, które przyniosą oczekiwane efekty. Taka autonomia pozwala na twórcze i elastyczne podejście do nauczania, zwiększając szansę na sukces edukacyjny.

Rezygnacja z dzwonek i wprowadzenie aktywnych przerw na świeżym powietrzu, jak również „odkręślenie” oraz prowadzenie zajęć metodą projektów, stanowią innowacyjne podejście do edukacji.

Moje mocne strony

Zajęcia w plenerze

ANNA ŁOBODA

Dzięki autonomii nauczycieli i uczniów oraz swobodzie działania pedagogów możliwe jest dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb i warunków szkolnych. Taka elastyczność pozwala na twórcze podejście do nauczania, co może znacząco zwiększyć efektywność procesu edukacyjnego i sprzyjać lepszym wynikom zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

Tradycyjne dzwonki ograniczają zarówno nauczycieli, jak i uczniów w procesie uczenia się. *Podobnie działa sam czas jednostki lekcyjnej, który agresywnie przerywa proces uczenia się i sygnalizuje konieczność zmiany*¹. Przejście na elastyczniejszy czas pracy może otworzyć drzwi do bardziej efektywnego i satysfakcjonującego uczenia się. Podczas zajęć praktycznych, jak te techniczne, doświadczalne, potrzeba czasu na skupienie się nad szczegółami i realizację własnych pomysłów jest większa. Swoboda w eksperymentowaniu i tworzeniu buduje poczucie własnej wartości oraz umiejętność podejmowania decyzji, która wpływa na rozwój samooceny i pewności siebie. Dając uczniom dowolność w wyborze czasu potrzebnego do wykonania projektu, nie tylko pozwalamy im na rozwijanie kreatywności, ale również uczymy ich samodzielności.

OCENY A POCZUCIE WŁASNEJ WARTOŚCI UCZNIA

*Nie rozumiem ocen. Zazwyczaj myślę, że dostaję oceny za to, jaki jestem. Bycie dostatecznym lub miernym nie jest przyjemne ani motywujące. Te oceny tak strasznie boją, że jest to dla mnie nie do zniesienia. Dlatego wolę już udawać, że tego nie ma, że mi nie zależy*². Cytat z książki „Ocalić skrzydła” trafnie oddaje doświadczenia wielu dzieci, związane z otrzymywaniem ocen w szkole. Dla niektórych uczniów stopnie stają się nie tylko spojrzeniem na poziom wiedzy i umiejętności, ale także oceną ich samych – ich wartości jako osób i ich zdolności do nauki. Dzieci, które otrzymują niższe oceny,

zaczynają wątpić w swoje umiejętności i tracą motywację do dalszego wysiłku. Mogą również czuć się zdezorientowane lub przytłoczone presją, szczególnie jeśli oczekiwania dotyczące ich osiągnięć są wysokie. Nawet dobre oceny mogą generować presję i stres związany z utrzymaniem ich poziomu w przyszłości. Dzieci mogą również zacząć się porównywać z innymi uczniami na podstawie ich wyników, co może prowadzić do poczucia niższej wartości lub rywalizacji między nimi.

Zamiast koncentrować się na ocenach czy wynikach końcowych, warto skupić się na procesie uczenia się. Ocena ma sens i jest skuteczna, jeśli jest informacją zwrotną, którą osoba oceniana jest gotowa przyjąć, do której ma możliwość się odnieść i którą może wykorzystać jako wskazówkę do podjęcia dalszych działań³. Warto obserwować postępy uczniów w różnych obszarach i udzielać informacji zwrotnej opartej na tych obserwacjach, wskazując na mocne strony oraz obszary, które wymagają dalszego rozwoju. Należy dostosować informację zwrotną do indywidualnych potrzeb i zdolności każdego ucznia. Rozmowa z uczniami na temat ich celów i postępów pomaga im zrozumieć, jak mogą poprawić się w poszczególnych obszarach. Dobrą praktyką jest zachęcanie dzieci do samodzielnego monitorowania swoich postępów i identyfikowania obszarów, w których chcą się rozwijać, oraz pomoc w opracowaniu strategii doskonalenia umiejętności i radzenia sobie z trudnościami. Informacja zwrotna może być udzielana w różnorodny sposób, nie tylko w formie pisemnej czy ustnej. Można wykorzystać rysunki, grafiki, gry dydaktyczne czy nawet zabawy, aby przekazać dzieciom informację zwrotną w sposób atrakcyjny i angażujący. Najistotniejsze jest stworzenie klasowej atmosfery opartej na zaufaniu, akceptacji i wzajemnym wsparciu oraz pomoc dzieciom w rozwijaniu umiejętności akceptacji błędów jako naturalnej części procesu uczenia się. Nie potrzebujemy sprawdzianów, aby ocenić postępy naszych uczniów. Pracę i umiejętności można oceniać podczas codziennych zajęć, dając uczniom szansę na ciągłe doskonalenie się. Koncentracja na treningu i motywacji pozwala dzieciom próbować

¹ A. Szulc, *Nowa szkoła*, Natuli, Łódź 2019.

² A. Semaniszczyn-Konat, J. Wowczak, *Ocalić skrzydła. O potrzebach i emocjach dzieci w szkole*, Edukatorium, Toruń 2021.

³ A. Szulc, op. cit.

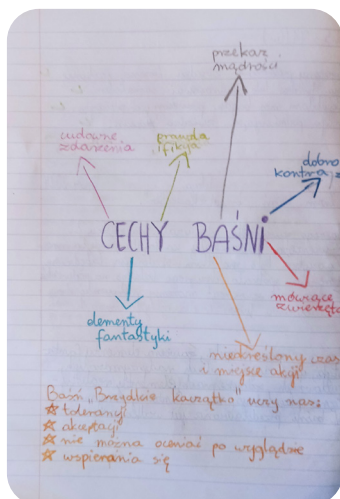
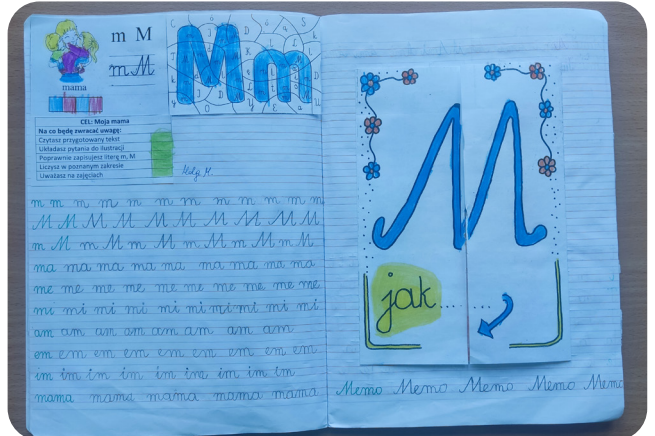
PRAKTYCZNE ZASTOSOWANIE „BUDZĄCEJ SIĘ SZKOŁY” W TWORZENIU EFEKTYWNEJ PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ

ponownie, aż osiągną mistrzostwo w danej umiejętności. Uczniowie mają potencjał i wiele talentów, ale bez kultury doceniania nie potrafią ich rozwijać. To powinien być cel każdej szkoły, która dba o każdego ucznia. Warto stosować metodę zielonego długopisu, która podkreśla to, co jest najlepsze. Nie można skupiać się na słabościach, bo uczeń się nie rozwine. W kulturze doceniania dostrzegamy mocne strony ucznia i dajemy prawo do błędu. Zaznaczanie zielonym długopisem tego, co uczniowie zrobili dobrze, skupia się na ich mocnych stronach, co motywuje ich do dalszej pracy i buduje pewność siebie. Uczniowie uczą się, że błędy są naturalnym elementem procesu nauczania, co zachęca do podejmowania ryzyka i eksploracji nowych tematów bez obawy przed krytyką⁴.

KORZYŚCI Z WPROWADZANIA ZESZYTÓW A3

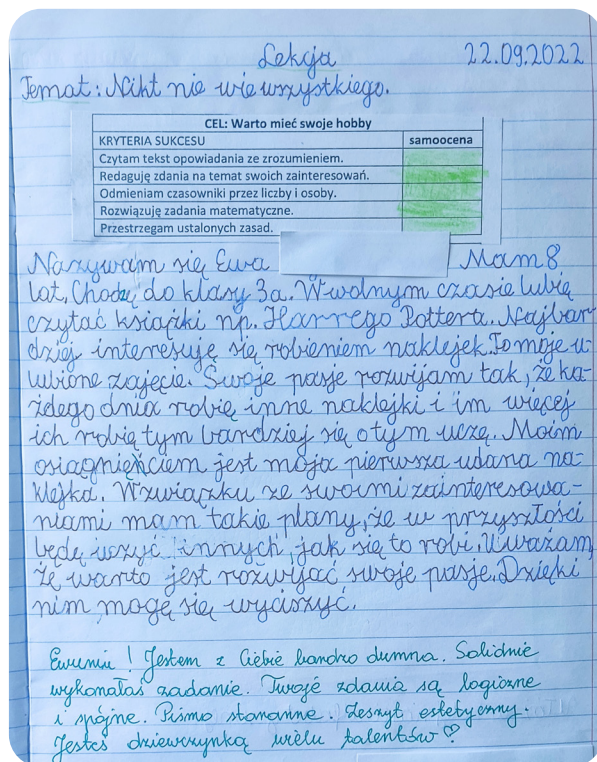
Warto wprowadzić zeszyty A3, w których uczniowie gromadzą wszystkie swoje materiały. Znajdują się tam notatki graficzne z elementami ruchomymi, które wprowadzają element zaskoczenia i budzą zainteresowanie. W zeszytach A3 dzieci mają znacznie większą przestrzeń do tworzenia i projektowania swoich samodzielnych notatek oraz rozwijania własnych pomysłów. Karty pracy, które nauczyciele przygotowują dla swoich uczniów, nie muszą już być chowane do papierowych teczek, gdzie często

giną. Dzięki temu mamy jedno miejsce, w którym gromadzimy wszystkie materiały, co ułatwia ich porządkowanie i przeglądanie. Używając kolorów i rysunków podczas tworzenia notatek, uczymy dzieci selekcji oraz podkreślania najważniejszych informacji, co wspomaga proces uczenia się.

⁴ Wykład dr Marzeny Żylińskiej „Budząca się szkoła”, wygłoszony na I Międzynarodowym Sympozjum Naukowym Neurodydaktyki, <https://www.youtube.com/watch?v=4-sxwmbjaNI>

Możemy wprowadzać stopniowo nowe elementy, takie jak cel lekcji czy kryterium sukcesu, aby wytworzyć w uczniach nowe nawyki pracy albo od początku wdrożyć prowadzenie zeszytów.

BUDOWANIE RELACJI

Rozpoczynając naszą wyprawę w inspirujący świat edukacji, należy najpierw skupić się na budowaniu z uczniami i rodzicami silnych relacji, które mają szczególne znaczenie. To właśnie one stanowią fundament naszego sukcesu. Głównymi aspektami budowania relacji z najmłodszymi uczniami jest tworzenie atmosfery zaufania i bezpieczeństwa, jak również indywidualizacja i personalizacja nauczania, ponieważ w tym okresie dzieci rozwijają swoją tożsamość, uczą się interakcji społecznych i budują podstawy swojego rozwoju. Dzieci, które czują się bezpieczne i akceptowane w klasie, są bardziej skłonne do otwartego wyrażania swoich myśli, uczuć i potrzeb. Nauczyciele powinni mieć świadomość różnic indywidualnych każdego ucznia i dostosowywać swoje podejście oraz metody nauczania do ich potrzeb i umiejętności. Dzieci czują się bardziej zmotywowane i zaangażowane

w proces uczenia się, gdy widzą, że nauczyciel dba o ich indywidualne potrzeby. Budowanie relacji w klasie to nie tylko kwestia działań integracyjnych, które z pewnością wdraża każdy wychowawca, ale także innowacyjnych podejść, takich jak częste zadania grupowe czy zmiana ustawienia ławek. Moi uczniowie bardzo cenią sobie rotację układu ławek w pracowni klasowej. Często zmieniają miejsca i osoby, z którymi współpracują, co pozwala im lepiej poznać inne dzieci w klasie. Ponadto zajęcia nie muszą zawsze odbywać się w sali. W pogodne dni warto wyjść na świeże powietrze i pracować na kocykach lub po prostu być w ruchu.

ZAANGAŻOWANIE UCZNIÓW W PROCES UCZENIA SIĘ

Praca w grupach znacząco wspiera rozwój umiejętności społecznych i zaangażowanie uczniów w naukę.

PRAKTYCZNE ZASTOSOWANIE „BUDZĄCEJ SIĘ SZKOŁY” W TWORZENIU EFEKTYWNEJ PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ

W rozmowach z innymi nauczycielami często pada pytanie: „Czy hałas podczas zajęć nie zaburza pracy nauczyciela i dzieci?”. Oczywiście, podczas pracy w grupach nie można oczekiwać całkowitej ciszy, ale to właśnie aktywna komunikacja między uczniami stanowi istotę tego procesu. Uczniowie muszą mieć możliwość dzielenia się pomysłami i spostrzeżeniami, wspólnego tworzenia i rozwiązywania problemów. Dlatego na początku projektu warto przydzielić uczniom zadania, aby każdy mógł wykorzystać swoje umiejętności i zainteresowania. Na późniejszym etapie uczniowie sami będą potrafili podzielić się zadaniami, wyznaczyć lidera grupy i dobrze zorganizować wspólną pracę. Dzięki temu każdy uczestnik może poczuć się ważny i mieć swój udział w tworzeniu świetnego projektu. Praca w grupach wiąże się również ze zmianą ustawienia ławek, tak aby uczniowie – podzieleni najczęściej na czteroosobowe zespoły – mogli siedzieć naprzeciwko siebie. Taki układ umożliwia nauczycielowi nadzorowanie pracy uczniów z każdej strony, a także zapewnia uczniom przestrzeń do wspólnego tworzenia i komunikacji. Dzięki temu każdy uczestnik ma możliwość aktywnego udziału w zajęciach i współpracy z innymi.

Dobór uczniów do grup jest równie istotny, jak sama organizacja zajęć. Istnieje wiele możliwości doboru grup w zależności od charakteru wykonywanego zadania, oczekiwań i wymagań stawianych przez nauczyciela, poziomu zaawansowania edukacyjnego uczniów, ich zainteresowań, umiejętności interpersonalnych czy preferowanego stylu uczenia się lub – jako element zaskoczenia – poprzez losowanie uczestników. Dzięki temu każde dziecko ma szansę na optymalny rozwój i osiągnięcie sukcesu w procesie nauki. Dlatego nauczyciel, planując tego typu zajęcia, powinien dokładnie przemyśleć ich przebieg. Ważne jest zastanowienie się nad tym, jakie cele chcemy osiągnąć i jakie umiejętności i/lub wartości chcemy przekazać uczniom podczas zajęć.

ROLA ZAJĘĆ DOŚWIADCZALNYCH W NOWOCZESNEJ SZKOLE

W „budzącej się szkole” dużą rolę odgrywają zajęcia doświadczalne, które pozwalają uczniom uczyć się poprzez praktyczne doświadczenia. Dzieci mają wówczas szansę samodzielnie eksperymentować, odkrywać i tworzyć. Takie podejście sprzyja aktywnemu uczestnictwu w procesie nauki oraz rozwija

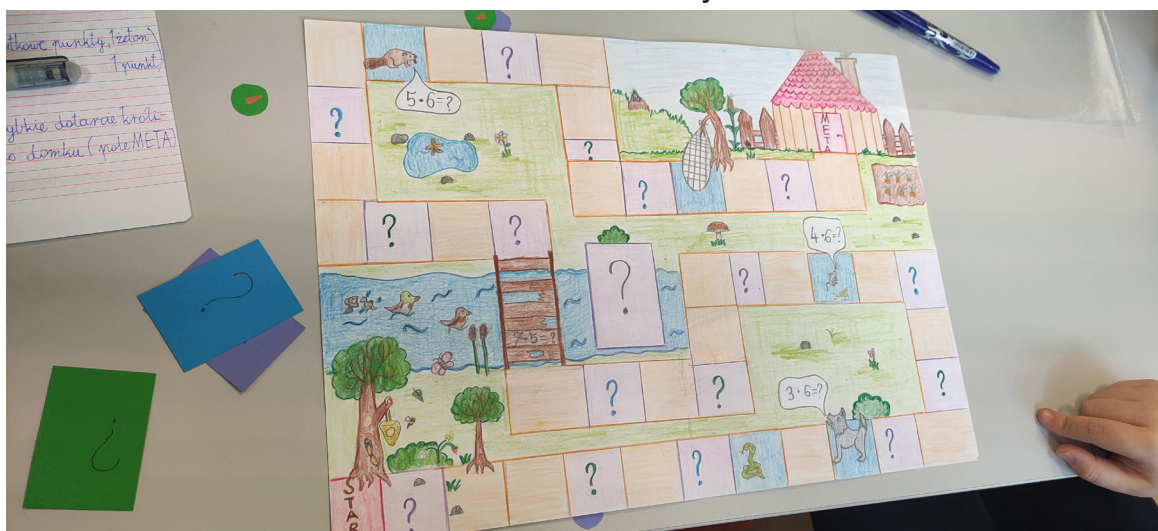
ANNA ŁOBODA

krytyczne myślenie i umiejętność rozwiązywania problemów. Zajęcia doświadczalne są często ulubioną formą zajęć; dają możliwość eksploracji, odkrywania i budowania wiedzy w sposób aktywny i angażujący. Poprzez praktyczne doświadczenia uczniowie mogą lepiej zrozumieć abstrakcyjne koncepcje i zastosować je w praktyce, co sprzyja głębszemu zrozumieniu i zapamiętywaniu materiału.

Dzieci uwielbiają aktywność, a siedzenie w ławce przez 45 minut w ciszy jest nudne i nieproduktywne. Więcej zapamiętują i uczą się, gdy działają, bawią się i wspólnie tworzą. Dlatego warto wykonywać projekty, lapbooki, leporello, pudełka lekturowe, własne gry planszowe i wiele innych.

Pudełko lekturowe wykonane w celu omawiania lektury

Wykonana przez grupę uczniów gra planszowa, służąca do nauki i utrwalania tabliczki mnożenia

Takie projekty nie tylko uczą, ale pomagają w utrwalaniu i zapamiętywaniu wiadomości, są wykonane samodzielnie i kształtują wiele umiejętności. Pomysłów na aktywizowanie uczniów jest bardzo dużo. Podczas prezentacji swoich prac uczniowie przełamują lęk przed publicznymi wystąpieniami, ponieważ inne osoby są zainteresowane ich pracami. Bardzo ważne jest także tworzenie wystaw prac na korytarzu szkolnym, gdzie uczniowie z innych klas mogą zajrzeć np. do lapbooka czy przyjrzeć się ciekawej konstrukcji. Najciekawsze jest to, że każda

praca jest inna, co wzmacnia poczucie wartości u uczniów. Świetnie sprawdzają się również metody angażujące pracę dzieci, takie jak lekcje odwrócone czy stacje zadaniowe, które można zaplanować na każdej lekcji lub połączyć zadania z różnych przedmiotów. Uczniowie wtedy świetnie się bawią i bardzo dużo zapamiętują oraz uczą się poszukiwania i gromadzenia informacji, które umiejętnie potrafią przekazać swoim koleżankom i kolegom, wcielając się w rolę nauczyciela. Co więcej, takie zajęcia nie muszą odbywać się w pracowni klasowej.

PRAKTYCZNE ZASTOSOWANIE „BUDZĄCEJ SIĘ SZKOŁY” W TWORZENIU EFEKTYWNEJ PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ

Grupowe wykonanie lapbooka

ANNA ŁOBODA

JAK DZIECI ODNAJDUJĄ SIĘ
W „BUDZĄCEJ SIĘ SZKOLE”?

Dla dzieci, które wchodzą w tę nową rzeczywistość szkolną, doświadczenie jest intrygujące i stymulujące. Brak dzwonek i sztywnych ram czasowych daje uczniom większą swobodę i kontrolę nad własnym czasem, co pozwala im lepiej zarządzać nauką i odpoczynkiem. Informacja zwrotna od nauczycieli pomaga im zrozumieć, w których obszarach potrzebują rozwoju, co motywuje ich do dalszych wysiłków. Proponowane zmiany w systemie edukacji przynoszą korzyści wszystkim jego uczestnikom: uczniom, nauczycielom i rodzicom. Przededefiniowanie roli szkoły jako miejsca, gdzie rozwijane są nie tylko umiejętności edukacyjne, ale także społeczne, emocjonalne i życiowe, staje się priorytetowe.

Propozycje zmian oparte na założeniach „budzącej się szkoły” promują elastyczność, autonomię i współpracę, tworząc przestrzeń, w której każdy uczestnik procesu edukacyjnego może odnaleźć swoje miejsce i rozwijać swój potencjał. •

ANNA ŁOBODA – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Publicznej Szkole Podstawowej nr 30 im. Królowej Jadwigi w Radomiu, która przystąpiła do „Budzących się szkół”. Nauczyciel doradca metodyczny ds. wczesnej edukacji dziecka w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Radomiu.

